

спонтанно, зіграв на зіставлення, яке в мистецтві річ майже заборонена. Це зіставлення виграв портретний Мазепа.

Микола Підгорний додав героєві, опальному в минулому, пошанованому сьогодні, власних інтенцій і запропонував нову версію гетьмана Мазепа – філософа історії.

Література

1. Скалацький К. Гетьман Мазепа: Лицарський лик / К. Скалацький // Рідний край. – 1999. – № 1. – С. 126–128.

2. Арагон Л. Анри Матисс, роман / Луи Арагон; [пер. з фр. Л. Зониной]. – М.: Прогресс, 1981. – Т. 2. – 228 с.

Сергій Шебеліст

“МАЗЕПА-ФЕСТ”: СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО ФОРМАТУ

Здається, не буде великим перебільшенням стверджувати, що всеукраїнський фестиваль “Мазепа-фест” є найяскравішою подією в культурному житті Полтави. Від самого початку, з червня 2003 року, цей гетьманський захід тішить вуха, очі та серця публіки, репрезентуючи справжню барвисту панораму традиційного та сучасного мистецтва – від народного співу до актуальної рок-музики. За час свого існування “Мазепа-фест” еволюціонував і розрісся до насиченої чотириденної акції, незмінними організаторами якої є голова Полтавського обласного осередку Всеукраїнського товариства “Просвіта” Микола Кульчинський, режисер Сергій Архипчук і музичний критик Олександр Євтушенко.

Пісні протесту для “Мазепа-фесту”

Основними завданнями чи, як нині кажуть, “месиджем” фестивалю є вшанування пам’яті славетного гетьмана Івана Мазепа і козаків, трагічно загиблих у Полтавській битві за волю України, а також привернення уваги насамперед молоді до кращих зразків українського мистецтва.

– Сама ідея фестивалю народилася з діяльності “Просвіти” і Народного Руху України, тому що ми в Полтаві, починаючи з 1988 року, постійно відзначали трагічну подію української історії – полтавську поразку, полтавську катастрофу, – розповідає Микола Кульчинський. – Влада це завжди робила з великою помпою, абсолютно в імперському стилі, містом їздили вояки у формі петровських солдатів і кричали на відкритих машинах: “Дорогие полтавчане, приглашаем вас на праздник русской виктории!” Звісно, це все було в обличчя, принижувало, і ми 1988 року

не допустили ніякого святкування. У Полтаву тоді їхала так звана “Спілка російської молоді”, 1,5 тисячі людей. Ми, патріотичні сили Полтавщини, підняли крик, заблокували все, що можна заблокувати. Внаслідок цього були тільки 40 чоловік, і то їх через міліцейський коридор посадили в автобус. Ми поїхали в музей Полтавської битви, провели там дискусію, поклали грудку землі на могили воїнів російської армії. Це було нормально, а відзначати з великою помпою ці імперські перемоги і катастрофи для України ми, звісно, не дозволили. Щороку щось робили, наприклад, ланцюг пам’яті “Від ката Петра до ката Сталіна”. Знаєте, більшовики в селі Триби перед війною розстріляли понад 30 тисяч людей, селян звичайних. Товариство “Меморіал” проводило розкопки і знаходило галошики, валяночки і дитячі трупи. Просто окупаційна радянська влада розстрілювала селян за те, що вони українці. Через те ми, хто зберіг у Полтаві українське в серці, не могли цього терпіти.

А потім, згадає голова Полтавської “Просвіти”, він зустрівся з режисером Національної опери України Сергієм Архипчуком, якого

знав ще з Дніпропетровська, де той навчався в інституті. Разом вони вийшли на ідею фестивалю. Спочатку були різні пропозиції щодо назви імпрези – “Петлюра-фест”, “Мазепа-фест”, “Рок-Мазепа”. Утім, поміркувавши, погодилися, що оптимальним варіантом буде саме “Мазепа-фест”. Щоб привернути якомога більше уваги до задуманої події, засновники фестивалю вирішили обрати максимально зрозумілу мову культурного спілкування (рок-музику) і привезти до Полтави відомі, якщо не культові, гурти – “Плач Єремії”, “Кому вниз”, “Гайдамаки”, “Вася Клаб”, “Сад”. Звісно, на сцені Співочого поля знайшли місце і для цікавих полтавських команд – “Арахнофобія”, “Транс-формер”, “Бавовна”, “Незвичайний так отож”, “ДМЦ”, за зростанням яких цікаво спостерігати від фестивалю до фестивалю.

– Рок-музика мені симпатична (хоч я виріс на класиці) тим, що руйнує істеблішмент, це прагнення бунтарства, свободи, справжності. Є різні, звичайно, стилі, напрямки, не

все мені подобається. Але треба було якось притягувати молодь до української пісні, бо весь ефір наповнений російською попсою, яка псує українське вухо, – каже директор “Мазепа-фесту” М. Кульчинський. – Перший фестиваль удався, потім народилась ідея проводити його два дні, бо команд з’явилося дуже багато. Оскільки я більше люблю народну музику, то мені хотілося, щоб і це було в Полтаві. Та й люди підходили і казали: “А чого ж ми не чуємо історичних дум, це ж фестиваль Мазепа-пи?” Так народився день кобзарства.

Криниця для спраглих

2006 року організатори “Мазепа-фесту”, який тоді через фінансові труднощі був перенесений із червня на вересень, зібрали на

Співочому полі понад 90 бандуристів, кобзарів і лірників з усієї України. Перед, на жаль, нечисленною публікою виступали ансамблі “Соколики”, “Любава”, “Тернова ружа”, “Вишиванка”, “Карпатіяни”, “Хореза козацька” й окремі виконавці – Володимир Єсипок, Тарас і Святослав Силенки, Едуард Драч, Василь Жданкін, Микола Литвин, Ярема Шевчук, Сашко Лірник. Зі сцени лунали пісні, в які треба було вслухатися, бодай трохи подумати, а до цього, як з’ясувалося, готові не всі, тому часом ставало соромно за культурний рівень окремих полтавців, про що з боєм сказав кобзар Тарас Компаніченко: “Я не його своє примушую слухати, а історію. Чому по-

ляки і німці слухають це, а ти, гальорко, ляпаєш у долоні? Це просто ганьба для Полтави, зрозумій!" На щастя, тоді на фестивалі були і притомні люди, які розуміли неадекватність ситуації, слухно зауважуючи, що навряд чи гетьман Мазепа хотів би побачити таке "видовище" в себе на святі.

– Мабуть, Полтава ще не вихована для таких фестивалів, для тих речей, які є на "Шешорах", "Країні мрій". Туди приходять люди з іншою налаштованістю на музику, щоб подати свої емоції, я б сказала, "вишиті хрестиком". А тут, на "Мазепа-фесті", часто я їх не зустрічаю, – сумно констатувала оглядач відділу культури газети "Україна молода" Тетяна Терен.

Можливо, саме тому наступного (2007) року, день кобзарства й авторської пісні відбувся більш камерно в Полтавському академічному обласному українському музично-драматичному театрі імені М. В. Гоголя, куди прийшли ті, кому справді було цікаво.

– Шість годин концерт тривав, і ніхто з зали не вийшов. Настільки спрагле свого українське свідоме населення Полтави, що воно не могло наслухатися, – не приховує втіхи засновник «Мазепа-фесту» М. Кульчинський. – Після двох років, коли ми привозили кобзарів і познайомили полтавців із цим глибоким українським мистецтвом, ми у 2008 році вирішили зробити день народної музики. Це був прекрасний концерт, який представляв різні куточки України і різні колективи. Були два полтавські колективи – це наші бабусі "Древо" з села Крячківка Пирятинського району, а також молоденькі дівчатка з педуніверситету "Стрибожі внуці". Дуже гарний у них спів, органічний, народний, видно, від мами, тата і бабці. Зал шаленів, забиті балкони, повна зала людей, всі вийшли щасливими. Отже, це потрібно.

Справді, той фестивальний концерт народної музики вирізнявся якоюсь особливою енергетикою та естетичною чистотою вражень, дуже близькою до катарсису. Публіка вітала мало знайомі їй колективи настільки гаряче, що позаздрили б імениті зірки. Май-

же кожного артиста аудиторія викликала на біс, так що обмежитися запланованим репертуаром не вдавалося. Фінал етно-концерту на "Мазепа-фесті" видався не менш захопливим, аніж усе дійство вкупі. Під запальні карпатські мотиви львівського оркестру "Бурдон" на сцену вийшли всі учасники і перетворили її на вируючий майданчик із танцями й хороводами, нагадавши тим самим призабуті вечорниці на хуторі чи обрядове купальське свято.

Увага на екран

Важливою складовою "Мазепа-фесту" став день українського кіно, який вперше відбувся 2005 року в полтавському кінотеатрі "Алмаз". Ідея збагатити мистецьку палітру ще однією яскравою фарбою прийшла до М. Кульчинського після відвідин київського фестивалю студентських короткометражних стрічок "Відкрита ніч".

– Я подумав: "Ну чого ж не показати документальні, ігрові, короткометражні стрічки?" Два роки, 2005-го і 2006-го, ми демонстрували в Полтаві найкраще з "Відкритої ночі", потім це розширилося до перегляду інших стрічок, – говорить пан Кульчинський. – Ми дивилися і "Молитву за гетьмана Мазепу", і "Пропалу грамоту", і багато інших фільмів Михайла і Юрка Ілленків. Також показували "Голод-33" і "Нескореного" Олесь Янчука.

Інтерес до дня кіно на "Мазепа-фесті" зростає поступово. Спочатку організатори не могли похвалитися особливою увагою полтавської публіки, але 2008 року ситуація змінилася на краще. Найбільшу залу Полтави, Палац дозвілля "Листопад", глядачі переповнили практично щерть. І,

до речі, зовсім не випадково, бо на екранах демонстрували три найсвіжіші фільми вітчизняного виробництва: "Богдан-Зиновій Хмельницький" Миколи Маценка, "Щаслива Настуня" (фрагмент документального серіалу "Загадка Норильського повстання") Михайла Ткачука і "Владика Андрей" Олесь Янчука, який до цього бачили тільки на міжнародному Канському кінофестивалі.

Постійна відвідувачка "Мазепа-фесту"

Ірина Садовнікова вважає, що було б набагато краще, якби на фестивалі показували більше студентського кіно. Можливо, воно й аматорське, але симпатичне.

– “Богдан-Зиновій Хмельницький”, звичайно, трохи слабкуватий, як на мене, фільм, тобто рано ще говорити про нормальне українське кіно, але якісь спроби все-таки є, – ділиться враженнями Ірина. – “Владика Андрей” – глибоко духовна картина, у ній немає батальних сцен, однак через усю стрічку проходить глибокий драматизм. “Щаслива Настуня” за технічними даними не дотягує до

фільму, це швидше передача, хоч за сенсом дуже вражаюча. Хотілося б побачити більше арт-хаузного кіно, не лише пафосні, патріотичні, історичні картини, а й сучасні, не скажу, що модні. Можливо, старе українське кіно, беззвукове, за участю акторів на зразок Віри Холодної, показати, що вона з Полтави, адже ж багато людей цього не знає.

2009 року програма фестивалю збагатилася ще й Днем українського анімаційного кіно, під час якого продемонстрували кращі вітчизняні мультиплікаційні фільми, відбулися зустрічі з режисерами і художниками-постановниками Євгеном Сивоконем, Анатолієм Лаврінішиним, Олегом Педаном, Оленою Касаріною, Едуардом Кіричем, а спеціально для малечі провели майстер-клас з анімації.

Також у рамках гетьманської мистецької імпрези Івано-Франківський академічний обласний український музично-драматичний театр імені І. Я. Франка презентував полтавському глядачеві виставу “Солодка Даруся” за однойменним романом сучасної письменниці Марії Матіос. Узагалі, театральний компонент не є екзотикою на “Мазепа-фесті”, адже й раніше на ньому траплялися подібні вкраплення, як-от постановка “Незабутнє” за мотивами творчості Миколи Вінграновського

у виконанні київського театру поезії “Мушля”, проте цього разу служителям Мельпomeni надали більший простір для творчого самовираження.

Нова рок-столиця України

Маючи в арсеналі дні кіно, анімації, театру, народного мистецтва і рок-концерти, організатори “Мазепа-фесту” не полишають надій зробити фестиваль хорової музики імені Кошиця. Відтак, імовірно, доведеться зменшити кількість рок-днів до одного, але потужного і насиченого.

– У нас формат такий, що ми хочемо підтягувати молоді команди, щоб вони попрацювали на доброму звуці, щоб їх люди побачили, ми ж диск щоразу випускаємо. Може, він попадеться на очі чи на руки якомусь продюсеру, і вже, дивись, талановитий колектив просунеться, – каже директор “Мазепа-фесту” М. Кульчинський. – Ми на прослуховуваннях у Харкові та Дніпропетровську відбираємо ті гурти, які є оригінальними хоч трошечки. Отже, це така широка панорама мистецтв, що виконує різні завдання. Є, звісно, на фестивалі публіка, яку я називаю “трясунами”. Але їх не більшість, а десята частина, котра не відчуває другої площини фестивалю – це пам’ять про великого гетьмана і козацтво, яке загинуло за українську волю.

Власне, тому влітку 2009 року, в дні сумного ювілею 300-річчя Полтавської битви, організатори вирішили не проводити гучного рок-вища на Співочому полі та перенесли його на осінь. Полеглих козаків вшанували в більш камерній атмосфері в Полтавському обласному

центрі естетичного виховання учнівської молоді, де серед інших акцій відбувся вечір української героїчної пісні за участю чоловічого хору “Чумаки” та солістів Національної опери братів Петра й Павла Приймаків.

– Я думаю, фестиваль виконує свою культурну роль і в Полтаві, і навіть за її межами. На відбірковому конкурсі в Дніпропетровську яось розмовляв із музикантами гурту “Кімната Гретхен”, і вони, російськомовні діти, прекрасно мене розуміли, – зізнається М. Кульчинський. – Усі їхні прихильники – російськомовні, нічого не знають про Україну, душа гола, пам’яті історичної немає, але, тим не менше, є їхня музика, і вони хочуть потрапити на фестиваль, де виступали їхні кумири. Хлопці мене питали: “А чому тільки україномовні команди? Чому гетьман Мазепа?” Я їм все розповів, і вони відчували правду, бо молоді не можна брехати. Мені найбільше хочеться, щоб “Мазепа-фест” став явищем української культури. По суті, ми – єдиний демократичний фестиваль української музики. Є “Таврійські ігри”, але воно якесь... без душі. У нас є душа. Я не хвалюся, але я це відчуваю, і мені про це кажуть.

На думку вокаліста рок-гурту “Трансформер” Валерія Мельника, для Полтави “Мазепа-фест” – дуже важливий фестиваль, адже він підвищує рівень музичної (і не тільки) свідомості молоді:

– Люди починають розуміти, що в Україні є нормальна музика. Стало більше людей приходити у вишиванках. Це теж показує, що рівень полтавської молоді зростає... Нам дуже пощастило, що в нас є такий фестиваль. Небагато міст мають щось подібне. Ми багато їздили Україною, тому скажу, що такої кількості гарних команд немає в інших містах, навіть у мільйонниках. Полтава може стати новою рок-столицею України.

Авторитетний музичний критик Юрко Зелений кілька разів бував на “Мазепа-фесті” і з приємністю зауважив, що той прогресує. Передусім фест набув свою молоду патріотично-

інтелектуальну аудиторію. Крім того, дедалі більше якісних гуртів запрошують, і вони погоджуються приїжджати до Полтави. Серед відомих рок-команд на сцені Співочого поля

виступали практично всі класики жанру, за винятком хіба що “Братів Гадюкіних” і “ВВ”. Родзинкою “Мазепа-фесту” є те, що він виховує в Полтаві нового слухача, і якщо все так далі розвиватиметься, то за 10 років ми отримаємо покоління, яке матиме зовсім інше мислення:

– Полтава, скажімо так, зробила крок у Європу.

З цими думками можна погодитися, тим більше, коли бачиш їх реальне яскраве підтвердження на фестивальных майданчиках, де збирається справді сучасна і справді українська молодь, яка без примусу вдягає стильні вишиванки, власноруч шие малинові й синьо-жовті прапори, хором підспівує “Гайдамакам”, “Пікардійській терці”, “Тартаку” чи сестрам Тельнюк. І, схоже, це саме те покоління, котре здатне перетворити Україну на країну мрій. Дослівно і без лапок.

